

201223

10. APR. 1924

Unirea Românilor din Șeitin și jur.

Trecutul și prezentul.

De

BCU Cluj / Central University Library Cluj
Arhidiaconul

GHEORGHE MAIOR

paroch în Șeitin, protopopul Murășului.

= Cu aprobarea mai marilor bisericești. =

LUGOJ 1924.

Tipografia firmei Adolf Auspitz din Lugoj.

E. O.

Unirea Românilor din Șeitin și jur.

Trecutul și prezentul.

De
BCU Cluj / Central University Library Cluj

Arhidiaconul

GHEORGHE MAIOR

paroch în Șeitin, protopopul Murășului.

= Cu aprobarea mai marilor bisericești. =

LUGOJ 1924.

Tipografia firmei Adolf Auspitz din Lugoj.

Bibl. Univ. Cluj.
640 1004

201223

Inchin aceasta carte

poporului românesc

*din Seitin și jur, a cărui nobil suflet roman nu
l-a putut falsifica nici vitregia vremilor, nici
potopul străinilor.*

AUTORUL.

Prefață.

Am fost rugat să scriu o mică prefață la lucrarea prezentă. O fac bucuros, pentru că rar i-se dă omului să aibă în mână o lucrare mai actuală, ca aceasta.

Noi, Românii uniți în România-mare ne simțim ca acel călător, care după lungă pribegie se vede iarăși la el acasă. Neamul nostru românesc, urmaș al legiunilor lui Traian, născut și crescut pe acest pământ cu lege și limbă romană, a avut să îndure pribegia îndelungată și amară a limbii și legii străine, până când s'a găsit iarăși la el acasă, cu limba lui și — barem o parte — cu legea strămoșească.

Dar iacă, față de noi, aici acasă, s'a reluat un proces, proces vechiu, început nu de sufletul românesc, ci de cei care tăiau limbile popilor românești; procesul mitropolitului Dosoftei, care poruncise primului episcop unit, Atanasie, la 1700, să slujească în orice altă limbă, numai românește nu; procesul celor ce pe vremuri au introdus limba maghiară ca limbă protocolară la Consistor, și a celor ce au primit cu carte de blestem, armata română la 1916, procesul unui primministru maghiar, care la 1918 ne osândește spunând, că în privința patriotismului cu Românii uniți stau cu mult mai rău, decât cu ceilalți; procesul... ce să mai zicem: al minciunei, al calomniei, al neadevărului față de adevăr! — S'a reluat procesul, prin un glas neodihnit, se continuă cu zelul sectar al unui ucenic și se face acest proces, nu din preocupare pentru trebuințele sufletești ale neamului, — căci atunci și-ar vedea de alte necazuri, proprii ale lor — ci numai și numai din motivul, că se simțesc mai acasă aceia, cari se văd a fi mai mulți, uitând însă, că superioritatea numerică nu asigură și celelalte calități superioare....

Dar, procesul îl avem și privim liniștiți în fața lui! Liniștea și seninătatea, cu care privim în fața lui, pentru dreptatea cauzei noastre, nu poate însemna nepăsare!. Trebuie să ne înarmăm cu cele necesare. Trebuie să răspundem fiecărei lovituri acolo unde se dă.

Ce și cum trebuie făcut, ni-o arată cazul Șeitinului, cazul broșurei de față. Păr. Maior în introducere îl expune mai pe larg. Eu n'am alta de adăogat, decât să-mi exprim mulțumirea și admirația chiar, pentru acest fel de păstorire, când se apără turma într'o mână cu crucea, în alta cu condeiul. Nu e prima, nici ultima dovadă de vrednicie pastorală a păr. Maior.

În fine sunt nespuse de fericit mai ales pentru faptul, că prin această broșură se face începutul de monografii ale parohiilor noastre, a căror lipsă azi o simțim atât de mult.

Dee Domnul, ca cât de mulți să urmeze pilda păr. Maior și — procesul l-am câștigat!

Lugoj, 20 Martie 1924.

Dr. Nicolae Brînzeu

canonic.

Introducere

Asesorul ortodox Dr. Gheorghe Ciuhandu din Arad, în No. 51-1923 al revistei „Biserica și Școala“ sub titlul „cum s'a făcut „Unirea“ cu Roma la Șeitin?“ „Anii 1863 - 4“ a publicat un articol: tendențios de o parte pentru trecut — calomniind înaintașii noștri „că prin mișcarea unionistă au provocat câștigurile străinului“, — iar de altă parte sfidător pentru prezent, când cutează a scrie, că „sfânta unire nu este alta, decât o legătură sufletească cu străinii“. Că aceste scârboase acuze cum le înțelege, o spune la încheierea articolului temerar și insultător, constatând: „că românii din Șeitin azi au două localuri de închinare sufletească: Unul îndreptat spre Resăritul ortodox și românesc și altul spre Macăul catolic și unguresc, acolo la marginea cea mai espusă a Țării Românești de azi. Iar azi când primejdiile naționale bat la porțile Șeitinului — revenirea gr. catolicilor la sinul bisericii este și o datorie națională d'a rupe legăturile sufletești cu maghiarii!“

Tot în acel număr sub titlul: „Lucruri bune și lucruri rele la Șeitin“ fără iscălitura autorului, suntem acuzați „mai marii bisericești gr. catolici locali“ de separatistici și că nu încăpem laolaltă cu ortodoxii localnici, nici măcar în „ziua comemorativă a alipirii Ardealului la Țara-mumă“?! și ne insultă apoi cu cuvintele: „Așa să vede, s'ar alipi mai bucuros la republica catolică a Macăului învecinat“. Tot în acest comunicat se mai spune calomnia „că între gr. cat. români și maghiarii rom catolici din Șeitin — din ocaziunea nunții unui r. catolic cu o română fost ortodoxă — s'a înfăptuit ideea solidarității catolice a Ilustrisimului dela Oradea-mare, saltând de bucurie — câștigând un suflet dela „urgisita ortodoxie!“ iar în fine face încheierea: „Horthy bácsi dela Budapest, de ar fi cerut la delimitarea graniței un plebiscit la Șeitin, ar fi avut poate mai multe voturi, decât ce-am fi crezut noi,ăștialalt!“.

Aceste două insinuări s'au scris în revista bisericească ortodoxă din Arad, cu intențiunea: ca cu ocaziunea sfințirii clopotelor noi ale Bisericii ortodoxe din Șeitin, — săvârșită la 3 Ianuarie 1924 de către Dl. Asesor Dr. Ciuhandu și 9 preoți concelebranți, — să se poată distribui între ortodoxii și uniții din Șeitin precum s'a și împărțit, în zeci și zeci de exemplare.

Ca conturbarea poporului să fie apoi și mai cu efect — a aflat de bine Dl Dr. Ciuhandu să propage și de pe amvon hulirea uniților — și declarând între altele pe Papa de Idol viu, iar pe uniți de vrăjmașii neamului, cari servesc interese străine de națiunea română; — a cugetat P. Cucernicia Sa — că „blăstămata de unație“ imediat se va sfărma în bucăți și bietul popor unit numai decât se va arunca în brațele părințești ale acestui blând apostol al neunirii, carele plin de patima urei își varsă otrava sufletului asupra — urgisiților de uniți.

La aceste ieșiri nesocotite a răspuns în primul rând pașnicul popor al ambelor Biserici naționale din Șeitin, — care scârbit de această atitudine nedeamnă pentru un preot — i-a dat cel mai nimerit răspuns, spunându-i pe față dealungul străzilor: „Ce gândește acest protopop mânios, așa poate el cuceri poporul, când noi în Șeitin uniți și neuniți atât de bine trăim laolaltă!“

Astfel svârcolirile pe loc ale Bizanțului au dat greș și nu ar mai merita să ne ocupăm de ele.

Rămâne înse să arătăm, nu prin discursuri pătimișe, ci cu ajutorul condeiului, calm și obiectiv, toată golăteea minciunilor și calomniilor, prin cari am fost atăcați prin cele publicate în revista episcopiei din Arad. Neadevărul acuzațiilor, ce ni s'a adus în legătură cu o nuntă din sat și cu serbarea Unirii, l-am adevărit pe deplin în răspunsul, ce s'a publicat chiar în „Biserica și Școala“. Avem înse să arătăm aici în general, ce înseamnă a fi unii români. Unirea cu Papa dela Roma e lucru orânduit de Domnul Hristos pentru că *Hristos a pus pe Petru mai marele Bisericii. Unirea e legea strămoșească a Românilor, pentru că Românii s'au născut uniți și numai urgia vremurilor i-au desbinat de Roma. Această desbinare a aruncat neamul nostru în întunericul unei robii culturale și politice pe atâtea și atâtea veacuri! Prin Unirea dela 1700 a răsărit iarăș soarele Românilor în cele culturale și s'a născut idealul național, înfăptuit la anul 1918.*

În special vom căuta să dovedim, cu documente autentice, cum unirea noastră din Șeitin și jur s'a făcut, ca o pornire curat națională, într'o vreme, când sufletul neamului însetat de lumină și adevăr, acelea nu le putea găsi altcum, decât pe această cale.

Din toate acestea se va vedea, că a fi român unit e o mândrie și noi ținem la legea noastră unită, ca la inima noastră de Români! Și dacă alții, cred că pot fi buni Români, desbinați în ale credinței, de Roma, noi, cari suntem de două ori Romani, cu atât mai vârtos avem dreptul să ne ținem buni Români, cari nu ne putem lăsa terfeliți în cele mai scumpe comori ale noastre!

Ca să se știe !

Partea întâie.

1. Biserica lui Hristos — Biserica catolică.

„Dacă Hristos este unul și dacă Hristos este capul Bisericii și Biserica este trupul lui, atunci prea firește urmează, că și biserica întemeiată de Hristos *este una*“, zice marele Mitropolit al ortodoxilor noștri, Andrei Șaguna (Drept canonic, Sibiu 1913).

Dintre multele biserici, ce sunt azi pe pământ, care poate fi aceea *una a lui Hristos*? Desigur aceea, care are toate însușirile date de El Bisericii. O însușire de căpetenie e: să fie *una* peste tot pământul, o recunosc înșiși neuniții, căci și ei se roagă pentru împreunarea sfințelor lui Dumnezeu biserici, pentru „unirea tuturor“. Ca să fie biserica una, trebuie să aibă un cap. Hristos a și pus de cap al Bisericii pe sfântul Petru. Poftească „ortodoxii“ noștri neuniți și caute în cărțile bisericești, fie în cele tipărite la Buda cu blagoslovenia patriarhilor sârbești dela Carlovăț, fie cele dela București, cu binecuvântarea sf. Sinod, mai ales în Mineiu, la sărbătorile sfântului Petru (16 Ianuarie, 29 Iunie) și ale urmașilor lui, Climente, Silvestru, Ipolit, Leon, Martin, papii dela Roma (25 Nov., 2 Ian., 30 Ian., 18 Febr., 14 Aprile), vor găsi, cum Petru a fost pus temeiul Bisericii, mai întâiu pe scaun șezător, mai mare al înțelepților apostoli, care Roma nepărăsind... la noi a venit! Iar urmașii lui, „mai marii scaunului Romei“ „binecârmuind Biserica“, au devenit „stâlpi ai ortodoxiei“, „întărind dogma Bisericii“, „pe scaunul cel prea înalt...“ Ei au „adunat cinstite Sinoade“, — șapte soboare recunoaște și Biserica ortodoxă — a căror hotărâri ei le-au întărit.

„Pravila“ Bisericii ortodoxe române tipărită în *Târgoviște* la 1652 scrie că: „*Titula Patriarhului Romei este, Preafericitul, Preasântul, întocmai Îngerilor întru Hristos Părintele Părinților și Stăpânul tuturor apostoleștilor Bisericii.*“ Arhiepiscopul poruncește, că Papei să-i scrie așa: „*Ca niște robi Ție înaintea căzând, sărutăm urmele picioarelor Măriei și Preasfintei Tale Putere și Domnie*“.

Mai trebuie să o spunem, că toți părinții Bisericii orientale au arătat cea mai mare cinste și supunere către urmașul lui Sf. Petru, Papa dela Roma. Sf. Atanasie, Vasile Cel Mare, Ion Gură de Aur, Grigore Nisenul, Grigore Dialogul, împreună cu ceilalți mari părinți, ne-au dat

cele mai strălucite dovezi de credință în Unitatea Bisericii, rânduită de Hristos! Neunirea s'a început abia la 800 ani după Hristos și s'a desăvârșit la 1054. Toată pricina neunirii a venit de acolo, că după căderea împărăției din Apus, a cărei Scaun era Roma, a ajuns Constantinopolul capitala împărăției; atunci episcopul de aci a poftit, ca el să fie capul Bisericii, nu cel dela Roma. În zadar se spunea, că la Roma a murit sf. Petru, că la Constantinopol (altcum se numește Vizanț), nici n'a umblat măcar un apostol, îngâmfarea grecească nu s'a lăsat în fața Romei. S'au început frecările, luptele între latini și greci, cari pe urmă au dus acolo, că Grecii s'au rupt de Roma. Ruptura a făcut-o un anumit *Fotie*, carele din simplu mirean, ajutat de împăratul Mihail Beșivul, în 6 zile a ajuns episcop, alungând pe episcopul legitim, sf. Ignatie. Iar Papa dela Roma nu s'a învoit la o asemenea nedreptate. Atunci Fotie a spus, că Papa nu mai poruncește peste Greci. Și s'au rupt de Roma. Cu ei au trecut la neunire și alte popoare dela Răsăritul Europei, ca Sârbii, Bulgarii, Rușii și durere — *noi Români!*

2. Legea strămoșească a Românilor — religia catolică !

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Toți istoricii români de seamă în timpurile mai noi ne arată, că Românii au fost la început creștini catolici, numai mai târziu, în veacul al IX-lea, prin siluire din partea Bulgarilor, au trecut la ritul oriental și s'au rupt de Roma.

Când împăratul Traian ne-a adus pe plaiurile acestea, între ostașii lui erau mulți creștini; apoi creștinismul s'a răspândit tot mai mult între Romanii din Dacia. Când s'a plămădit poporul românesc, mărturisirea credința lui Hristos, laudând pe Dumnezeu în limba latină și supus fiind Papei dela Roma. „Terminologia creștină de origine latină în limba română cu caracterul ei vechiu, este cea mai sigură probă, că Românii sunt creștini din timpul roman: ei sunt creștini și la sudul Dunării și în Dacia, din perioada romană a bisericii creștine din provinciile dunărene cu limba bisericească latină (a ritului latin) și cu organizație dependentă de Scaunul dela Roma“ (Onciul). „Romanismul și creștinismul nostru sunt născute și crescute în chip firesc: încet și trainic în Dacia lui Traian.... Dacă înse Romanismul și Creștinismul nostru s'au putut astfel desvolta, cauza este, că noi am putut trăi până în veacul al VII-lea în continuitate trupească și sufletească cu patria noastră mamă...“ (Pârvan). „*În biserica românească, supusă scaunului patriarhului din Roma, a dominat până către sfârșitul veacului al IX-lea limba latină*“ (Metes).

Dupăce Românii fuseseră atâta vreme cu ritul și limba latină, a trebuit desigur mare silă, ca să se lapede de limba strămoșească, să primească ritul și limba slavă. Această silă s'a făcut din partea Bulgarilor, asupra noastră. Nu cunoaștem toate amănuntele, nu cunoaștem lupta, ce au dus-o strămoșii noștri pentru limbă și lege. Grozăvia mijloacelor, cu care s'a luptat, ni-o arată o singură dovadă, ce ni-a ramas: Împăratul bulgar Asan dupăce a poruncit Românilor, să lapede legea romană și să nu mai citească în biserici în limba romană, ci in cea bulgărească; a dat ordin, ca popilor, cari vor ceti in limba romană, să li-se taie limbile. Și așa deci au primit Românii legea neunită și au început să citească bulgăreștel

3. Neunirea și urmările ei.

*„O belă (frumoasă) Românie!
Printr'o fatalitate fuseși greșită tare
De te rupsești de Roma. O ritul cel grecesc!
Aceasta-ți este culpa (păcatul) de n'aști mângăiere,
În sinul casei tale..."*

*Rău te-ai unit de atuncia cu ginți (neamuri) eterogene,
Cu gințile slavone, mângiile la Fanari!
Pe o cale retrogradă, vei merge mult a lene,
Venitul tot, în pismă, vei scurge din pahar?..."*

Astfel deplânge poetul Cezar Boliac jalnicele urmări ale trecerei Românilor dela catolicism la neunire!

Nici nu se poate închipui în istoria unui neam un lucru mai jalnic ca acesta!

Prin neunire Românii au fost rupți de frații lor de sânge: Italienii, Francezii, Spaniolii și de celealalte popoare culte din Apus și au ajuns frați de cruce cu Grecii, Bulgarii, Sârbii și Rușii, cari căutau numai nimicirea lor. Dacă rămâneau uniți cu Roma și cu Apusul, se putea intemeia la gurilă Dunării o mare împărăție romană, cum sunt statele latine din Apus.

Până când în statele catolice, prin Biserică s'a desvoltat limba și cultura națională, la noi, cum zice D-l Iorga „trebuie să spunem, că raza culturii mai înalte se oprea cu totul la holarele noastre“. Toată cărturăria s'a făcut la noi în limba slavonă, de limba română nici urmă nu aflăm, și dacă aflăm ceva, literele noastre străbune le vedem izgonite și limba noastră îmbrăcată în haină slavonă.

Nici nu mai amintim, în ce măsură a decăzut viața religioasă la Români. Destul să arătăm numai, cum la anul 1680 mitropolitul Teodosie, văzând starea, la care a ajuns neamul nostru prin neunirea slavo-bizantină, astfel se plângea :

„Care nouă jalnic și plânguros lucru este, într'atâta micșorare și călcare a rodului nostru cestui românesc, carele odinioară și el numărat *între puternicele neamuri și între tarii oameni se numera*, iar acum atât de supus și de ocărit este, cât nici învățatură, nici știință, nici armă, nici legi, nici un obicei, ce se pomeneste astăzi român, nu este, *ci ca niște nemernici și orbi într'un obor învărtindu-se și înfășurându-se dela străini și dela vrăjmașii rodului nostru ce cer și împrumutează și de carte și de limbă și de învățatură. O grea și dureroasă întâmplare!*“

Am amintit mai sus, că neunirea s'a născut din îngâmfarea grecească și Românii au fost trași în ea fără voia lor. „Se sfădeau Grecii și Latinii, zice Șincai, pentru credință, iar Românii nu știau de acelea pricini ale lor, ci petreceau întru credință și învățatură creștinească, care moșii și strămoșii lor dela începuturile Bisericii o au luat.“

Dar *la susținerea neunirii au ajutat mult și Turcii!* Ei anume căutau, se împiedecă unirea răsăritului cu apusenii. Că la noi Turcii au susținut „ortodoxia“, o spune episcopul Melchisedec al Romanului: „Turcia a fost o puternică apărătoare împotriva propagandei religioase catolice. Oamenii de stat ai Turciei... o au împiedecat pe toate căile, prin Patriarhia de Constantinopol și prin concursul lor politic și militar.“

Turcii, Sârbii, Grecii, Bulgarii: iată cui avem să mulțumim binefacerile așa numitei ortodoxii, care era să ne înmormânteze, dacă nu-și făcea Dumnezeu milă cu noi!

4. Unirea Românilor din Ardeal și binefacerile ei !

Dacă în tot locul a fost rău de Românii ajunși în robia ortodoxiei neunite, în Ardeal era primejdia mai amenințătoare. Biserica ortodoxă a Românilor ajunsese cu totul în robia Calvinilor, aceștia erau pe cale de a calviniza și apoi a maghiariza pe Români. Iar în părțile ungurene și în Banat, Sârbii erau pe cale de a ne înghiți: episcopii erau sârbi, în biserici se cânta, în școli se învăța sârbește.

Ca se scape de jugul Calvinismului și ca se-și ușureze soarta, Românii din Ardeal la 1698 s'au hotărît a se întoarce la unirea cu Maica Roma. Această hotărîre au desăvârșit-o în o mare adunare ținută la anul 1700 la Alba-Iulia. În aceea Alba-Iulie, în care Mihai Viteazul a înfăptuit prima dată unirea tuturor Românilor, în care la 1918 s'a înfăptuit vecinica noastră desrobire politică, în aceea s'a făcut desrobirea sufletească a creștinii românești, acum 224 ani !

Prin unirea dela 1700 neamul nostru s'a întors dela moarte la viață!

Mult s'a scris despre urmările bune ale Unirii la Români, dacă am sta să le adunăm toate, ar trebui să dăm nu o mică cărticică, cum e aceasta, ci una de tot mare. Amintim numai pe scurt, că prin Unire am ajuns la deșteptarea națională, cei trei luceferi a Bisericii și al neamului Samoil Klein, Gheorghe Șincai și Petru Maior au eluptat drepturile popoului român. Episcopii Petru Pavel Aron, Bob, Vancea, Vulcan și Mihail Pavel înființează școlile naționale românești din Blaj, Beiuș, Oradea-mare. Din Blaj pornesc cercetătorii limbei române, în 1848 de pe Câmpia Libertății se proclamă ființă etnică a neamului românesc. Renumitul scriitor *Ioan Eliade Radulescu* despre deschiderea în 1754 a școlilor din Blaj scrie: „*De aici a resărit soarele Românilor!*“ Ziaristica română iarăși prin Unire — prin *Baritiu și Iacob Mureșanu* a luat ființă, filologia clasică română prin *Timoteiu Cipariu*. Episcopul *Inocentiu Micu Clain* a început lupta pentru drepturile Românilor în Ardeal și a murit în surghiun pentru aceste drepturi.

Biserica Unită ni-a dat pe *Andrei Mureșan*, care a vărsat în „*Deșteaptă-te, Române*“ toate durerile și aspirațiunile neamului românesc. Solii eșiți din școlile Blajului — au propagat în Moldova și Muntenia în contra grecotelor — naționalismul românesc. *Brașovenii* din Blaj au căpătat pe cei dintâi învățători ai lor, pe clericii uniți *Baritiu și Mureșan*.

Frâncu, iarăși un fiu al Blajului, a alergat din sat în sat în Munții *Apuseni* de-a adunat capitalul pentru gimnaziul din Brad. Seminarul unit român pentru tinerii școalelor medii din 1792, gimnaziul din Beiuș din 1827 — în care și-a făcut studiile atâtea ortodoksi, — preparandia română unită și școala de aplicare pentru dascălii români de Oradea-mare din 1844, tot atâtea foculare de cultură națională românească!

Pumnul redeșteptătorul Bucovinei și toți acei bărbați nenumărați, cari au vestit și propovăduit în Muntenia și Moldova idea românismului și au ajutat cu brațele lor ridicarea mărețului edificiu al culturii române, — iarăș au fost apostolii neamului ieșiți din educația Bisericii unite.

Acestea sunt lucruri atât de cunoscute, încât îți vine greu a le repeta înaintea unor oameni, cari au făcut câtuș de puțină școală. Să nu cunoască dl *Ciuhandu* spre pildă „*Istoria institutului pedagogic gr. or. român din Arad*“, tipărită la 1912 de dl *T. Botiș și A. Sădeanu*? În acesta la pag. 6-7 se zice:

„*Poporul românesc îngenunchiat și încătușat veacuri de-a rândul de diferite popoare, cari inundaseră ținuturile lui strămoșești, pierduse aproape conștiința de sine cu înstrăinarea clasei culte de limba și legea strămoșească. Conducându-se de instinctul sănătos al rasei sale, aceasta fatalitate nu-i putea*

stinge și pângări sufletul; germenul vieții și credinții sale strămoșești remase — spre norocirea și fericirea noastră — neatins și nepângărit. Supus robiei și fără existență legală pe pământul său de baștină, persecutat din toate părțile, iar rodul muncii sale cheltuit pentru interesele apăsătorilor săi, fu constrâns a *închide în adâncul inimii sale această credință strămoșească*, care cu cât fu mai înnăbușită, cu atât mai mult se întări și la sosirea altor vremuri mai priicioase se manifestă în tendințe hotărâtoare pentru existența și viitorul nostru. Aceste vremuri și sosiseră deodată cu veacul XVIII-lea, *în urma Unirii cu biserica Romei*, care deschise și Românilor școlile catolice din patrie și Apus (Roma, Viena, etc.)

„In timpul acesta au venit bărbați vrednici, cu cultura apuseană și învățiați de dorul stânt de a vedea această credință și virtute strămoșească în strălucirea ei și de a-și ajuta neamul în chipul cel mai îndrăzneț...“

Cine au fost acești bărbați? Ce credință strămoșească au pus ei în strălucirea veche? *Credința Romei*, nu a Bizanțului, nu „ortodoxia“, căci aceea, precum o spun în cele de mai sus vrednicii profesori dela Arad, ne-a „înstrăinat de liraba și legea strămoșească“ la descoperitul întineric și neștiință întreagă ființa noastră. Iată ce frumos ni-o spune un alt profesor, tot ortodox și el, dl Sextil Pușcariu dela Cluj, în cea mai nouă „Istorie a literaturii române“ (Sibiu, 1921):

„Legăți de Orient cu cătușe puternice, întreagă epoca veche a literaturii noastre se caracterizează prin influința aceasta orientală, a cărei trăsătură principală era dependența manifestărilor culturale de biserică, în special de ortodoxism.

„De câte ori în epoca aceasta se poate constată o mișcare sau măcar un început de mișcare, cu urmări importante pentru dezvoltarea literaturii noastre în direcție națională, totdeauna descoperim la temelie ei o influență apuseană. Și tot unei influențe din Apus se datorește renașterea, cu care se începe și pentru literatura noastră, epoca nouă (O. cit. pp. 1-2).

„Tot ce e romanic în sângele nostru, tot ce ne leagă de frații noștri din restul Europei, tusesse înăbușit în noi în curs de veacuri, legăturile, care ne-ar fi fost firești, fuseseră tăiate și capetele lor înnodate cu Orientul străin nouă prin sânge și prin aspirațiuni...“

„Intr'o vreme, când orice mișcare se reflecta prin biserică, ortodoxismul nostru a fost evenimentul cel mai grav

în urmări pentru dezvoltarea noastră culturală, căci el ne-a legat pentru veacuri întregi cu cultura Orientului, formând zid despărțitor față de *catolicismul* vecinilor noștri din Vest și din Nord, *care ne-ar fi putut transmite cultura apuseană...*" (O. c. p. 13—18.)

Iată ce a fost ortodoxia orientală pentru neamul nostru: peatră de mormânt, care ne-a întunecat și ar fi stâns și sufletul din noi, dacă putea și dacă nu venea *mântuirea dela Roma*, prin sfânta Unire. De aceea oamenii luminați, fie profesori, fie chiar dascăli la Arad, nu hulesc Unirea, ci o preamăresc, ca cel mai de seamă eveniment în istoria neamului nostru. Iată pentru ce în anul 1920, cu ocaziunea hirotonirii și instalării I. P. S. Sale actualului Mitropolit unit Dr. V. Suciș, A. S. Prințul Carol venind la Blaj, El, Principele Moștenitor, în preafrumoasa vorbire, ce a ținut în catedrala Blajului, a putut se vorbească despre *marile binefaceri culturale*, venite neamului românesc din partea bisericii unite, binefaceri, pe cari Românii „nu le vor uita nici odată?” „Cu adâncă evlavie“ Alteța Sa a ținut să *se închine* amintirii marilor bărbați ai Blajului, spunând noului Mitropolit: „Inalt Preasfinției Tale îi rămâne sarcina de-a *păstra și de-a dezvolta* până în cele mai tainice colțuri ale sufletului poporului credincios, *această bazată și sfântă moștenire.*“

Iată pentru ce noua Constituție a țerii declară biserica Unită de biserică națională! Iată pentru ce *unirea* e fala și mândria trecutului, nădejdea viitorului nostru! La ea vom ținea cu tărie, ca la sufletul nostru și pretindem ca precum alții au dreptul la credința lor, așa și noi să avem dreptul la scumpa noastră *credință strămoșească*, de care niciodată nu ne vom despărți, cerul de ar cădea asupra noastră!

Partea a doua.

Cum s'a făcut „Unirea cu Roma“ în Șeitin și jur?

1. Unirea în Cenad, Nădlac și Semlac.

Se spune tendențios și cu schimonosirea adevărului, că: a) Unirea s'a făcut cu sprijinirea autorităților străine, pentru „promovarea câștigurilor străinismului“; b) Acțiunea s'a pornit și menținut în mod clandestin și brutal și c) În vremece ea nu este alta, decât o legătură sufletească cu străinii... revenirea gr. catolicilor la ortodoxie — este o datorie națională.

Răsfoind arhivele diecezei române unite din Oradea-mare, — apoi cele protopopești și parohiale, — găsim documente oficiale istorice în original, prin cari se combate această pervertire a adevărului. În cele următoare vom scoate în relief în ordine cronologică evenimentele, după cum s'au întâmplat.

Nemulțumirea mare a poporului român din aceste părți cu preoții ortodoksi neuniți și cu conducerea bisericească, se începe din anul 1846. În anul 1847 Martie 12, din comuna Nădlac cu 625 suflete, 143 țărani români trimit episcopului unit român din Oradea-mare rugare (Orig. No. 231—1847 III/16 Ep. Orade) în care scriu: *„Deoarece preoții neuniți fără învățătură ne țin în orbie, în viață țără morală, apoi ne tund fără milă și ne jucușesc — ne mai având speranțe de un viitor mai bun — vrem să ieșim din Biserica neunită să ne reintoarcem la Biserica străbună dela Roma și rugăm Preasfințit Măria Ta să ne primești și să ne trimiteți preot unit cu învățătură bună.“*

La 4 Mai 1847 din Cenadul nou 75 familii cu 390 suflete asemenea cer episcopiei din Orade primirea lor. Episcopul trimite aceste rugări la protopopul din Macău și atât Nădlăcanilor, cât și Cenăzenilor le scrie: *„Cei cari vreau a trece la sf. Biserică unită, să meargă la notarul comunal să se conscrie și rugarea dimpreună cu conscrierea prevăzute cu pecetul comunal să o trimită la Orade la Episcopie. Celor cari vreau a*

trece, să nu li se aplice forță, ci să se lase poporul la hotărîrea proprie, pentrucă Episcopul numai așa-i poate primi și asigura de Biserică și preot, dacă toți locuitorii ar trece." (Nrii 231, 343, 342 din 1847 Episcopia Oradea-mare).

În Cenad apoi din 358 case, 218 case românești s'au unit, iar în neunire au ramas 116 case cu sârbi cu tot și 14 case reformate. Preotul lór Stefan Drăgan încă s'a unit, dar în 1848 după revoluție, poporul dorind a scăpa de Drăgan iarăși s'a desunit și a reocupat biserica dela Uniți, atunci s'a făcut și el neunit. Până în 1857 a și păstorit Drăgan în Cenad, atunci Consistorul din Arad, de teama ca nu cumva întreg poporul se treacă iarăși la Unire, l'a transferat la parohia din Șeitin. În 1856 preotul Drăgan ca de încoronarea păstoririi sale - a vândut sesiunea parochială lui *Lonovici Károly*, dirigintele poștei din Macău — iar pe Cenăzenii revoltați episcopul din Arad i-a mângăiat cu aceea, că pe Drăgan la transferat la Șeitin.

În Nădlac la 28 Aprilie 1847 se raportează, că mai mult de jumătate din poporul român, conscriși prin notar cu sigilul comunal, cer delegație de conscriere, care apoi s'a și trimis din partea comitatului Cenad.

Pentru Semeș în 20 Iunie 1856 s'a prezentat o delegație cu avocatul Grigorie Patrubani la episcopul unit din Orade, și prezentând o conscriere de 1480 suflete au cerut să-i primească la Unire. Episcopul prin protopopul Balcu cercetează chestiunea și raportându-i-se că poporul este foarte dornic de Unire, pe 27 Iulie 1856 esoperează delegația de conscriere la fața locului. La Semeș din 482 familii s'au declarat pentru Unire 355 familii, rămânând 127 familii neunite. Protocolul original (sub Nr. 963/1856 Episcopia Orade) este iscălit de toți membrii delegației. Din raporturile oficiale protopopești și parochiale, precum și din o mulțime de atestate oficiale ca adnexe se constată: Că poporul Semeșan atât prin stolele prea exagerate, cât prin unele taxe protopopești, cameta de uzură pentru datorii la biserică, apoi pentru batjocorirea oamenilor, s'a înstrăinat de biserică neunită și auzind de Unire și că acolo preoțimea nu despoaie ci în Biserica Unită se și predică, apoi că popa umblă și la școală de învață prunci la catechism, s'au hotărît cu toți să ceară primirea lor în aceea Biserică. (Vezi Nrii 509, 735, 736, 812 din anul 1856 episcopia română unită din Oradea mare).

2. Unirea în Șeitin.

În comuna Șeitin nemulțumirea poporului se datează din 1858 cu păștorirea refugiatului preot din Cenad Ștefan Drăgan (popa Știa). Încă la anii 1847 la dosariul din Nădlac și Cenad găsim urme de delegații, cari umblau la Nădlac și Cenad cerând și ei a fi primiți la unire. În 1863 apoi se începe mișcarea poporului la serbătoarea Botezului, la preotul unit din Semlac — carele avea în Șeitin, ca filia Semlacului, vreo 50--60 credincioși, — s'au prezentat prima dată 25 înși, apoi 50 și în fine peste 100 delegați ca să-i primească la unire. Episcopul unit din Orade dă înviațiune protopopului, ca să lase poporul în hotărțrea proprie, și numai atunci va întreneni la Consiliul Locotenențial, dacă sunt probe, că majoritatea poporului cu brece. În fine după a patra delegație Episcopul exoperează delegația de conscriere și cu 6 Oct. 1863 (la ordinul No. 56,286/1863 din Iulie 21 al Cons. Loc.) adevă la 2¹/₂ luni, în fine iese delegația Președintele a fost Csiky fibirău în Bătania, legale testimonium Csákli Dimitrie fibirău Nădlac fiind și el gr. oriental sârb.

Sedința primă s'a început la 6 Oct. dim. la 8 ore. Poporul în număr mare a umplut curtea, coridorul, 3 săli, văzând protopopul Raț din Arad poporul adunat în așa număr colosal, înainte de a începe consemnările, a pretins, ca în baza legii din 1848 se declare președintele poporului, — că biserica, școlile, pământurile parohiale macar cât de puțini vor rămâne în confesiunea neunită, vor rămâne în posesiunea lor. A mai pretins, că nu capii de familie ci fiecare membru de familie trecut de 18 ani separat să se declare. Asupra acestora delegații ambelor Biserici au discutat până la 12¹/₂ oare, deci înainte de masă nu s'a efectuat nici o înscriere. După masă protopopul Raț și legale testimonium fibirăul Csákli sârb, numai la 4 oare s'au prezentat, deci înscrierile numai după 4 oare s'au putut începe, când apoi în 2 oare sau înregistrat 82 familii. În ziua următoare, fibirăul Csákli cu juratul său iarăș numai pe 11 oare a sosit din Nădlac, înadins lucra ca poporul să își piardă răbdarea. Protopopul Rațiu iarăș se acată de protopopul unit, grăiește înzulte și la adresa Episcopului unit, la ce protopopul unit se revoltă, renunță de-a mai participa la conscriere și văzând că comisiunea nu intervine să-se facă ordine și nu împedecă teroarea, iese afară la popor: î-l clarifică de procedurile protopopului neunit și al fibirăului sârb gr. or. și rogând poporul să fie cu răbdare, spune: că el raportează despre toate Episcopului, cerând altă comisie pe nou termin. La raportul protopopului Episcopul Papp-Szilágyi în 26 Oct. 1863 sub No. 745 răspunde: *Inzultelor preoților neuniți să nu răspundă cu înzulte, să aibe răbdare și să fie cult, pentrucă Credința este Darul lui Dumnezeu, carele de l va da Șeitinenților, vor fi ai noștrii. Comisiunea trebuie lăsată în voia ei, și numai ilegalitățile să-le înfrunte cu blândețe*

După 2 săptămâni poporul din Șeitin iarăș se prezintă la preotul din Semlac în delegație mare, urgitează comisia de înscriere, în 19 Oct. raportează Episcopului carele scrie protopopului, ca se meargă la fișpanul subst. Csergeő, acela promite pe 11 Nov., dar comisiunea tot nu iese. În 18 Nov. iarăș se prezintă la fișpan, carele *acuma apriat* spune: „*că nu trimite comisiune, pânăce Consiliul Locot. nu-i trimite nouă îndrumare!*” La aceasta Episcopul în 21 Nov. sub Nr. 882 recearcă *Cons. Locot.* carele în 30 Nov. No. 90,551 dă ordin fișpanului din Macău. În 4 Dec. delegatul Episcopiei Ioan Korhan protopop de Orade se deplasează la Oficiul protopopesc din Macău și împreună cu protopopul urgitează la fișpan, carele în fine esmite comisiunea pe 12 Decemvrie. Comisiunea din 12—14 Dec. conscrie către cele 82 familii unite în 6 Oct. încă 159 familii cu 968 suflete. În 14 Dec. fiind vifor cu vânt groaznic care a descoperit foarte multe case în Șeitin, s'a închis conscrierea cu 241 familii și 968 suflete și cu învoială reciprocă au amănat continuarea pe 19 Dec., care termin s'a și luat la procesul verbal și s'a publicat poporului. Comitatul înse în 17 Decemvrie cu No. 4534/863 trimite adresă președintelui comisiunei Csiky, că nu mai trimite comisiunea pe 19 Dec., deoarece în baza legii din 1844 art. III. și 1868 trecerile se pot continua cu declarați la preoții ambelor confesiuni.

Iată procedura străinilor, sprijinirea autorităților maghiare expres în favorul Bisericii neunită!

Se constatează din actele și documentele de plângere ale poporului cari se găsesc în arhiva diecezană a episcopiei unite din Oradea-mare (No. 745, 882, 927, 1024/1863), că familia preotului Drăgan care erau în 1863 în antistia comunală de atunci în Șeitin — fibirăul Csákli din Nădlac cu fiul său — intervin la fișpan carele de două luni și jumătate trăgănează continuarea lucrărilor prin comisiune. Se mai constatează: că din Oct.-Dec. preoți și dascăli din jur și din Bănat fac agitații în Șeitin să impedece Unirea, — fibirăul Csákli închide pe juratul unit Șiclovian și alți 4 uniți, pentru „agitație politică” — dar pe agitatorii străini, între cari era și feciorul lui Csákli, îi lasă liberi de a batjocori pe uniți. Se mai constată: *că uniților nu numai preoții neuniți și fibirăul, dar chiar și Comitatul le respinge cererile pentru extrase matriculare, — șicanările lor le fac și prin aceea, că fac execuție pentru taxele restante de 12 florini după jugher, — la facerea Iconostasului să execvau apoi uniții pentru birul preoților, pentru taxe școlare și protopopești. Poporul maltratat, exploatat și batjocorit mai tare se revoaltă, se prezintă la preotul unit Augustin Pelle și auzind că nu mai vine comisia, în 19 Dec. se prezintă 38 familii cu 174 suflete, în 29 Dec. 52 familii cu 203 suflete, în 4 Ianuarie 17 familii cu 80 suflete, astfel s'au unit 348 familii cu 1425 suflete. Procesele verbale din 6 Oct., 12—14 Decemvrie s'au iscălit și de către delegații Bisericei neunită Ioan*

Rățiu protopop și Teodor Popovici preot în Șeitin fără nici o observare, în tot cazul un protopop Rățiu, care a știut așa de isteț a trăgăna ședințele, a se certa mai mult și a insulta, dacă s'ar fi făcut sforțări ori părținiri pentru uniți, ori ceva ilegalitate, în tot cazul le *amintea în procesul verbal* înainte de iscălitură!

Iată onorați cetitori! Nu uniții au lucrat brutal și temerar. Nu pe uniți i-au părținit autoritățile străine maghiare! **Ci chiar invers** neuniții au fost cei temerari, brutali și inzulțatori, pe partea lor erau toți străinii. E sigur, că dacă Drăgan nu era prietin cu fibirăul Csákli din Nădlac și nu avea legături cu Comitatul Cenad, — cu *dirigintele postal Lonovici, viță mare*, căruia i-a vândut sesiunea parochială din Cenad, — și cu vicișpanul de-atunci, care-i era complice în furătura pământului parochial, *tot Șeitinul se unia*, dar teroarea și-a avut efectul său și au mai ramas în neunire 320 familii, unindu-se 348 familii.

Nu numai exploatarea pentru morminți, fără explotarea generală, *stole enorme, taxe protopopești, biruri exagerate, taxa Iconostasului de 12 florini de jugher, subjugarea de către partizanii grupei Drăgan de-oparte și de altă parte necultivarea poporului lipsit de instrucțiuni de pe amvon și școală a fost cauza*, că bietul popor *nepăstorit* și exploatat s'a decis a se adăposti în **Biserica unită română!**

*

Și acum se vedem istoricul parohiei Șeitin între anii 1863—1923.

Inregistrarea trecerilor în fața comisiunei mixte s'au început la 6 Decemvrie 1863 și s'a terminat în Dec. 1863 cu trecerea alor 348 familii cu 1425 suflete. Organizatorul parohiei a fost parohul Augustin Pelle din Semlac, unde aparținea Șeitinul ca filie. Primul administrator localnic a fost 6 săptămâni Stefan Gergely în 1864, apoi Titu Brancovan 11 luni. În 1865 a ajuns în fruntea parohiei Paul Maior, care a păstorit până în 1894. În Iulie 1893 subsemnatul Gheorghe Maior am fost pus preot ajutor iar în Febr. 1894 după moartea regretatului meu tată administrator parohial. La 13 Novembrie 1899 am fost numit paroh actual, în care calitate la 1900 am ajuns administrator protopopesc, la 1908 protopop onorar, la 1913 pro-

topopul districtului Măcău, iar după desființarea aceuia proto-
popul Murășului. La 15 Dec. 1923 fiind numit protopopul
Orășii-mari și paroh în Oradea-mare.

Deci această mică dare de seamă asupra istoricului pa-
rohiei Șeitin între anii 1863—1923 este o oglindă a modestei
activități de 59 ani. desvoltată de fericitul meu tată și de ne-
vrednicia mea în această vie a Domnului. Ar fi fost de dorit,
ca altul se facă această mică expunere și de sigur se vor găsi
în viitor alții mai chemați a scrie istoria acestor șase decenii.
Din parte-mi voi căuta să enerez numai faptele, din cari reiese,
cum pe acest timp cade desvoltarea sistematică a acestei pa-
rohii, care cu tot dreptul se poate considera în rândul celor
mai bine aranjate parohii române unite.

3. Activitatea primului paroh Paul Maior. (1865—1893.)

Intemeietorul parohiei Șeitin Augustin Pelle, încă în anul 1863
Decembrie 4 cu primul ajutor bănesc de 100 florini al Episcopului de
pie memorie Ioșif Papp Szilágyi, închiriază de capelă și casă parohială
casa Nr. 288 din strada principală dela dușenarul ovreu Engel. În acest
local începe a funcționa prima școală unită, frecventată de 85 elevi și
eleve din 227 conscriși. Casa închiriată prin Episcopul Papp Szilágyi ser-
vește de capelă, casă parohială și școală, până în 1872, când Episcopul
o cumpără cu 2800 florini, plătind 1000 florini din al său, iar 1800 florini
exoperează din fondul religionar. În 1865 fiind numit de parohul prim în
Șeitin Paul Maior, — fost capelan în Semeac — ca se poată asigura
funcționarea școlaei, deși nu avea până în 1872 numai 199 florini salar
anual, iar din 1872 302 florini și 50 cruceri, a făcut primul gest de jertfă
și a cedat două camere ale sale din edificiul casei parohiale și capelei —
de cvartir învățătorului, — mutându-se în casă închiriată, mai apoi și-a cum-
părat casă proprie, unde a stat 26 ani, până în 1891 când s'a edificat
casa parohială. Salarul învățătorului era la început de 100 florini dela
Episcopul Papp Szilágyi, apoi 200 florini dela comuna bisericască și 4
sungeni lembe de foc, în valoare de 40 florini. Repartizarea culturală în
14 Nov. 1869 s'a staverit în 346 florini anual. În 1871 Erariul cu rezoluția
2102 dat 29/I. donează pentru învățător, la intervenirea parohului Paul
Maior din izlazul comunei 15 jughere pământ, care pământ apoi prin ho-
tărârea No. 46/1871 a reprezentanței comunei Șeitin din 21 August 1871
No. 46 s'a și dat în folosul învățătorului unit Grațian Bude confirmân-
du-se prin Comitat No. 2164/1872.

Înmulțindu-se numărul elevilor, din 1877 parohul Paul Maior începe iarăș acțiunea la Directoratul domeniilor erariale din Pecica și în anul 1878 primește în mod grațios intravilanul birtului mare erarial de sub No. 242, 500 stingeni □ pentru edificiul bisericii. Pe acest intravilan cu rezoluția No. 4967/878 se permite edificarea unei școli gr. cat. pe spesele poporului credincios. În 22 Martie 1878 se repartizează 1261 fl. și 08 cruceri, iar în 16 Martie 1879 încă 800 florini, total 2061 fl. și 08 cr — școala se și edifică în 1879 — și tot în 16 Martie 1879 se decide prin sfatul școlar înființarea postului II. cantor-învățătoresc, cu salariu din partea credincioșilor 150 florini anual, către care Episcopia mai dă 150 florini anual.

Școala II. se deschide în 1 Oct. 1879 și parohul Paul Maior iarăș cedează casa parohială pentru școala II. cu clasa I. și II. gratuit, mai mult neputând încasa dela credincioși, ia suma de 2061 florini din repartitie și conține pe ipoteca proprie împrumut de 700 florini — plătește pe întreprinzătorul-edificator — și fără interese în timp de 5 ani achită.

Astfel găsește comisiunea urbană în 1879-1880 situația parohiei unite din Șeitin: cu paroh, două școli și doi învățători. Directorul Domeniilor erariale din Pecica, — colegul de școală al parohului P. Maior — Dl. Érkövy, alegându-se la 1879, deputat în Cameră, acesta esoperează la Minister segregarea parcului erarial și comunal din Șeitin, și comisiunea urbană în 1879-80 repartizează pentru Biserica gr. cat. din Șeitin 48 jugh. cad. sesiune parohială, și 48 jugh. cad. pentru 2 școli, adică pentru doi cantori-învățători, pentru casă parohială 1 jugh. 280 sting. □ și cancelaria parohială 600 sting. □ extravilan, apoi loc de morminți circa trei jughere. Astfel Biserica română unită din Șeitin, în urma enormelor jertfe și ostenele ale primului paroh Paul Maior, se înzestrea cu peste 100 jughere cad. pământ arător. Acest preot trăiește 7 ani din 199 fl. 50 cr. salariu anual, 8 ani din 302 fl. 50 cr. și în organizarea parohiei sale consumă toată averea părintească de 24 jughere. Abia după 15 ani de jertfe enorme, la 1880 ajunge la sesiune parohială. Dar el continuă și după acestea jertfirea de sine, postul I. de învățator în 1881 devenit vacant îl suplinește doi ani fără salariu, venitele pământului înv. I. de 24 jugh. le donează școlii și ambele școli se padimentează, se renovează ușile și ferestrele și se prevăd cu rechizitele necesare. 15

Organizată fiind parohia și înzestrată cu pământuri, parohul misionar continuă opera sa, așa că în anul 1889 zidește Biserică nouă în jumătatea intravilanului casei de capelă și casă parohială sub Nr. 207, dărâmand localitatea capelei din strada Principală. La 1890 zidește către cvartirul învățătoresc, — cedat prin preot din casa parohială — o sală

nouă de învățământ, iar în 1891 edifică sub No. 208 în vecinătate cu sf. biserica nouă, o grandioasă casă parohială din cărămidă cu cinci camere și dependente.

Edificarea bisericei s'a făcut astfel:

Episcopul Papp Szilágyi în 1872 a promis delegației din Șeitin, că prin testament le va lăsa 6000 florini. După moartea acestui mare mecenat, Capitlul din Oradea-mare executorul testamentului deneagă plățirea acestei sume, iar parohul Paul Maior intentează proces la Tribunalul din Oradea-mare contra Capitlului, dar perde, și în fine prin apel la 1888 *Curia reg. din Bpesta adjudecă cu interese cu tot acești 6000 florini*, dar Capitlul din Oradea-mare n'are de unde plăti. Marele Episcop Mihail Pavel cu rezoluțiunea No. 2232 din 18 Octomvrie 1889 asemează 8000 florini din fondul Pavelean. Ministeriul de culte cu resol. No. 39,960|1889 din fondul religios asemnează subsidiu 2000 florini, iar poporul credincios prin repartiție publică 4000 florini și în anul 1889 Dec. 21 sf. biserică unită română din Șeitin se sfințește — și tot în aceea zi — serbătoarea Zămislirei nepătate a P. Cuv. Fecioarei Maria, hramul sf. biserici — se celebrează prima sf. Liturghie în noua biserică. Clopotul cel mare de 200 chilograme l-a dăruit parohul Paul Maior și mamă-sa n. Ana Dan.

Edificarea salei de inv. la scoala II.

Aceasta s'a efectuat pe cheltuiala credincioșilor la anul 1890; prin repartiție culturală, — s'a edificat sală nouă de învățământ și s'au restaurat două camere, culină, cămară-pivniță pentru învățător cu spese *totale de 993 florini* și s'a preluat în 26 Octomvrie 1890.

A urmat edificarea casei parohiale.

Terminată fiind zidirea bisericei în 1889, în anul 1890 parohul Paul Maior, face toate demersurile, ca să se zidească casa parohială. Cu rezoluția No. 51,221|890 Ministerul Cultelor dă 240 florini, — pe popor se repartizează 1316 florini și

Episcopul Pavel dă 240 florini, — astfel la 1891 s'a zidit o splendidă casă parohială cu cinci camere și toate dependințele, edificiul din cărămidă și acoperit cu țiglă.

Terminându-se casa parohială în Septemvrie 1891, la anul 1892 se începe cu munca inzeștrării sf. biserice cu Iconostas și mobilier. Parohul Paul Maior deși bolnav în 1892 pregătește planurile Iconostasului și scaunelor, plătirea lor o plănuiește prin vânzarea locurilor de scaune, care în parte o și execută. Dar opera nu o poate îndeplini, căci în 1893 istovit de continuă muncă, cade la pat. În îngrijorarea lui pentru parohie, cere dela Ordinariat pe fiul său, absolvent de teologie și universitar la facultatea de științe (cu examen fundamental de profesură) Gheorghe Maior. Episcopul Pavel ascultă cererea, în 2 Iulie 1893 îl ordonează de preot și cu Iulie 1893 îl numește preot ajutor la Șeitin.

4. Istoricul parohiei Șeitin dela 1893 până în prezent.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Scriitorul acestor rânduri din Iulie 1893 până în 15 Febr. 1894 am fost preot ajutor. La 4 Februarie 1894, trecând la cele eterne iubitul meu tată Paul Maior, primul paroh din Șeitin, întemeietorul parohiei, la 15 Februarie 1894 am fost numit administrator parohial. În activitatea mea, am căutat să continuez opera înăugurată de neuitatul meu tată. Cu rezoluția No. 1857 din 1894 Ordinariatul permite vânzarea scaunelor bisericesti în folosirea pe viață credincioșilor. Se încassează 2407 florini. În 1895 se construiește Iconostasul, cu frumoase icoane în cadre aurite, să fac 77 scaune, mormântul Domnului Nostru Isus Christos cu 1851 florini. În 1897 biserica se prevede cu scocuri de apă din tinichea și se vopsește acoperișul — cu 250 florini. În 1900 se acopere din nou cu țigle școala mare cu cheltuială de 700 coroane. Din 1901 statul școlar decide aprovizionarea gratuită a școlarilor săraci cu cărți și rechizite, din an în an tot se dă mai mult, încât azi instrucția este total gratuită, toți elevii primesc din fondul cultural școlar cărțile, caietele și toate rechizitele gratuit. Spesele anuale ale acestora trec peste 2000 Lei. În 1908 se înoiește îngrăditura ambelor școli cu 600 cor. cheltuială. În 1909 se îngrădește biserica și casa parohială cu cărămide albe, în cheltuială de 1600 coroane. În 1911 se prevede sf. biserică cu 3 clopote grandioase, așezate pe șine de fier, greutate de 1270 klgrame. Acordionul: „E-dur“, clopotul mare 700 klgr., clopotul II. 355 klgr., clopotul III. 215 klgr. cu cheltuială de 5000 coroane și predarea clopotelor vechi.

Durere, două dintre aceste clopote au căzut pradă războiului, rechi-ziționându-se fără milă, ca dela toate bisericile.

În locul lor, cu ajutorul lui Dumnezeu am câștigat altele: În 1921 am exoperat dela Ministerul de războiu 1200 klgrame deseuri de alamă pentru turnarea clopotelor nouă și fabrica de clopote Hönig din Arad în 5 Martie 1922 ne montează iarăș 3 clopote frumoase: clopotul I cel mare cu tonul „E” în greutate de 538 klg., al III-lea 215 klgrame cu tonul „H” și clopotul IV. 102 klg. cu tonul „a”. Turnarea și montarea lor a costat 32.000 Lei, care sumă au dat-o bunii creștini din Șeitin, fără ca casieria bisericeii să fie fost însărcinată cu vreun ban. Avem deci azi în turnul sf. Biserici unite din Șeitin 4 clopote grandioase în greutate de 1200 klgrame de o armonie perfectă.

Afară de acestea biserica este împodobită cu 10 rânduri odăjdii între cari trei nouă și 1 rând diaconești, 8 prapori, unul cu trei rude de mătășă albastru, și 5 nouă de brocat, apoi 1 stindard național cu cruce aurită și 3 stindarde naționale pentru tîneret. Stranele sunt provăzute cu toate Mineiele, cu Octoicuri și Pentecostare, Altarul cu chivot splendid, 2 potire aurite, 10 sfeșnice din argint china, 2 candelabre mari cu câte 3 brațe, policandru, 2 cruci, 6 ripizi, 4 sfeșnice pentru ministranți, toate aurite.

Biserica are un cor bărbătesc permanent, care funcționează dela serbătoarea sf. Archangeli până la sf. Rusalii în toate Duminecile și serbătoarele, cu 62 membrii. Corul are orgă, bibliotecă corală și un fond coral de Lei 5000.

Cântările din strane le provăd 2 cantori-învățători, un cantor de strană separat, dotat cu 8 jugăre pământ țăran, calificat la curs cantoral și perfect în tipic, dintre credincioși mai sunt 6 cântăreți de strană.

În 1922 Martie se înmobilează sf. Biserică cu 23 scaune noi, rîndul II în bis. bărbaților și se vopsesc toate scaunele și strănile cu cheltuială de 5000 Lei. Azi numărul scaunelor în sf. Biserică este 111 scaune.

În 1924 pe sărbătoarea Nașterii Domnului se împodobește sf. Bis. cu 2 odăjdii nouă, 3 prapore noi, 2 prapore din nou vopsite, materialul 10,000 Lei pentru toate, iar croiul și ajustarea toate făcute prin Soția mea.

În 1923 la sf. Paști se constituie reuniunea femeilor „Sfânta Maria” cu 58 membrii fundatori per 50 Lei, 30 membrii pe viață cu taxă 20 Lei și 88 membrii ordinari cu taxă anuală 12 Lei. Capitalul de bază este 3200 Lei.

În 1913 se renovează și pictează cvartirele ambilor învățători, ambele sale de învățământ se padimentează, se repăr ușile, ferestrele etc. cu 1200 coroane cheltuială. Peste tot școalele se susțin ca confesionale, cu

2 cantori-învățători, salarele fundamentale se dau prin Comuna bisericească, repartizarea cultului școlar anual face 12% după impozitul direct de stat. Intregirea dela stat numai peste plata fundamentală s'a cerut. Această situație s'a menținut sub unguri, iar după terminarea războiului mondial imediat *la 17 Nov. 1918* sfatul școlar hotărăște susținerea școalelor sale confesionale naționale române cu numirea: „Școala Poporală gr. cat. română parohială din Șeitin cu doi cantori-învățători sub jurisdicțiunea Episcopiei gr. cat. române de Oradea-mare“. Salarizarea titularilor o decide în sarcina pământurilor școlare de 48 jughere, iar edificiile, cvartirele învățătorilor, susținerea scolilor, combustibilul, rechizitele etc le hotărăște prin arunc cultural școlar asupra credincioșilor.

In 29 Aprilie 1921 în baza inviațiunei No. 524/921 a Ordinariatului — când era chestiunea, că școalele se le preia statul român — decisul susținerii scoalelor confesionale după modalitatea hotărârii din 17 Nov. 1918 se înotește. În urma acestor hotărâri, pământurile școlare se administrează prin sfatul școlar din veniturile lor și din iecturile culturale anuale se formează *Fondul cultului Școlar*, din cari se susțin scolile, se salarizează învățătorul confesional și se augmentează fondul cultural. Acest fond împreună cu economizările realizate prin casieria sf. Bisericii cu finea 1923 reprezintă capital de aproape 150,000 Lei.

Situația de azi este: că învățătorul claselor III--VI este pur confesional, salarizat lunar cu 2200 Lei, plus cvartir și lemne în natură. Învățătorul claselor I--II. s'a declarat pentru stat și ca statificat este detașat în serviciul scoalei gr. cat. Salarul îl primește dela stat, iar poporul nu-i dă nimic salar. Planul ne este, ca să se ceară absolvarea scoalei de statificare și apoi și acest post se va susține din sursele proprii.

Cât pentru viitor, toate instituțiunile bisericești și școlare sunt consolidate. Din pământele bisericii, 98 jugh. 1159 □ primite în 1880, la 11 Dec. 1922 ia instanța I s'au expropriat 54 jug. Judecătoria de ocol necunoscând instituțiunile noastre, influențat prin dușmanii noștri, expropriează pământurile ambelor școli și cele cantonale pe motivul, că școlile sunt statificate și învățătorii primesc salarul dela stat, deci pământ nu-le mai trepue. Am apelat la instanța II, care în 16 Martie 1923 sub No. 725/923 reformează hotărârea com. de ocol și ne lasă: 94 jughare: 32 j. preotului I, 32 j. pentru 2 școli, 16 j. pentru 2 cantori, 10 trebuințe bisericești și 4 intravilane și camata. Iar pentru filia Peregul gherman cu 600 suflete în 19 Oct. 1923 s'a lăsat 32 jugh. sesiune parohială preotului II din Șeitin, 10 pentru trebuințe bis. 8 j. cantonale total 50 j. Astfel Parochia Șeitin pentru *matra și filia* are total 144 jugh. pământ.

Ca protopop încă am căutat să-mi împlinesc datoria spre binele credincioșilor. Pe lângă consolidarea parohiei Șeitin, despre care am

vorbit mai la deal, cu inimă liniștită pot aminti consolidarea celorlalte parohii rămase în acest protopopiat. Parohia Nădlac a primit 70 jughere, iar parohia Semlac 71 jughere pământ, teren agricol de clasa I-a.

În Nădlac s'a zidit școală nouă în anul 1910. În Semlac iarăș o școală nouă în 1912. S'a asigurat susținerea caracterului confesional al școalelor noastre cu salarii din izvoarele proprii ale parohiilor : a) în Șeitin 2 școli cu doi învățători ; b) în Nădlac o școală cu 1 învățător ; c) în Semlac din două școli, una cu un învățător.

Bisericile din Nădlac și Semlac fiind sub patronatul fondului religios, după multe alergări, pentru anul 1923 li s'a obținut pentru reparări la Nădlac 20.000 Lei, la Semlac 25.000 Lei.

Toate patru parohiile Șeitin cu 1400 suflete, filia Pereg 608 suflete, Nădlac 1200 suflete, Semlac 1250 suflete, sunt de model organizate cu școli, case parohiale și biserici pompoase.

Incheiere.

Iubiți credincioși din Șetin și jur!

Plăcut-a Proniei dumnezeești, ca cu sfârșitul anului trecut, la 15 Decembrie 1923 din grația I. P. S. Domn. Episcop diecezan Dr. V. Traian Frențiu, să fiu numit *paroh în Oradea-mare—Olosig și protopop al districtului Oradea-mare.*

Astfel am să mă despart de voi, mergând să păstoresc noua turmă, care mă așteaptă, la altarul, rămas fără preot.

Greu îmi este mie acest ceas al despărțirii. În aceasta comună a păstorit timp de 27 ani, neuitatul meu tată, aici am crescut eu, ca prunc fără de griji, aici am purtat apoi timp de 27 ani, jugul apostoliei. În ce chip am căutat să-mi împlinesc datoria, făcându-mă tuturor toate, voi înși-vă o puteți mărturisi mai bine. Eu cu inimă liniștită pot spune, că în viața mea de preot nu a fost o singură clipă, în care să nu fiu fost pătruns de dragostea pentru sfânta moștenire, turma cuvântătoare, ce am primit sub oblăduirea mea; căutat-am cu tot prilejul să lucrez mântuirea acestei turme, ca unul, ce voiul avea să răspund pentru fiecare suflet. Cele expuse mai la deal, cu privire la consolidarea externă a parohiei, se întregesc prin celelalte, multe și — unele — mărunte lucrări parohiale, prin serviciile pastorale, prin vestirea cuvântului lui Dumnezeu în biserică și școală, prin rugăciunile sfinte, prin jertfa sfântului altar, care se aduce pentru popor. În nici-o privință nu mă știu vinovat de nici-o neglijință, căutat-am totdeauna să fac tot, ce mi-a fost în putință.

Acum a sunat ceasul despărțirii!

Ce v-aș putea spune în acest ceas? Îmi vin aminte cuvintele Mântuitorului, cu care, la cina cea de taină, s'a despărțit de apostolii săi: „*Acestea poruncesc vouă, ca să vă iubiți unul pe altul. De vă urăște pe voi lumea, știți, că pe mine mai nainte de cât pe voi m'a urât. De ați fi din lume, lumea ar iubi pe al său, iar căci din lume nu sunteți.... pentru aceasta urăște pe voi lumea.*” (Ioan 15, 17—19.)

Și iarăși îmi aduc aminte de cuvintele sfântului Pavel, cu care își iea rămas bun dela preoții din Efez, după ce trei ani petrecuse în mijlocul lor:

„Și acum iată eu, legat fiind cu Spiritul, merg în Ierusalim, neștiind, cele ce mi-se vor întâmpla mie întru el...”

„Că nici de una nu bag seamă, nici am sufletul meu cinstit mie, fără ca numai să săvârșesc alergarea mea cu bucurie, și slujba, care am luat dela Domnul Isus, a mărturisi evanghelia darului lui Dumnezeu. ...Și acum iată, eu știu, că nu veți mai vedea tața mea voi toți, pe la cari am trecut propovăduind împărăția lui Dumnezeu... Drept aceea, luați aminte.. că eu știu aceasta, că după durerea mea vor intra lupi grei întru voi, cari nu vor cruța turma... Pentru aceea priveghiați...!” (Faptele Apostolilor 20, 22—31.)

Și iarăș mă întorc la cuvintele de despărțire ale Mântuitorului: „nu vă voi lăsa pe voi sărmani...”. Rugat-am pe Tatăl ceresc, și acela, din bunăvoința I. P. S. D. Episcop, v-a dat alt păstor, care „vă va învăța pe voi toate și vă va aduce aminte vouă toate câte am grăit vouă” (Ioan 14, 18. 26.)

Sub conducerea noului vostru păstor, voi iubiți credincioși din parohia Șeitin și din protopopiatul Murășului, veți continua a arăta în viitor, poate în măsura mai mare, ca în trecut, ce înseamnă a fi *român unit!* Și dacă bunul Dumnezeu a ajutat, ca să ne avem gata așezămintele trebuincioase pentru deprinderea credinței noastre: biserici, școli, și celealalte! în viitor să căutăm a ne întări *sufletele noastre*, cari sunt *bisericile Sfântului Spirit*. Prin vieță adevărat creștinească, prin fapte bune, prin deprinderea virtuților, să arătăm mândria noastră de creștini și români.

Vedeți deci, iubiți creștini, aveți „dragoste nefățarnică. Urând răul și lipindu-vă de lucrul cel bun. Cu dragoste frățească unul pe altul iubind; cu cinste unul pe altul mai mare făcând; cu osârdie nelenevoși, cu Spiritul arzând, Domnului slujind. Intru nădejde bucurându-vă, întru necaz răbdând, întru rugăciune îngăduind... Ni-mănuși rău pentru rău respălând; făcând purtare de grije de cele bune înaintea tuturor oamenilor. De este cu putință, încât este despre voi, cu toți oamenii având pace.” (Rom. 12, 9—18.)

Fericită va fi scumpa noastră Românie mare, când toți fiii ei vor căuta să îndeplinească acest cuvânt al Scripturii!

Iubiți credincioși, „acestea am zis vouă, la voi petrecând”. „Dragostea mea cu voi cu toți întru Hristos Isus. Amin!” (1 Cor. 16, 24.)

Șeitin, 6 Aprilie 1924.

Gheorghe Maior.

Cuprinsul.

	Pagina
Prefață	3
Introducere	5

Partea întâie:

1. Biserica lui Hristos — Biserica catolică	7
2. Legea strămoșească a Românilor — religia catolică	8
3. Neunirea și urmările ei	9
4. Unirea Românilor din Ardeal și binefacerii ei	10

Partea a doua:

1. Unirea în Cenad, Nădlac și Semeș	14
2. Unirea în Șeitin	16
3. Activitatea primului paroh Paul Maier	19
4. Istoricul parohiei Șeitin dela 1893 până în prezent	22
Încheiere	26

